

SZEMLE

Vladimír Klimeš: Počátky českého a slovenského novinářství. Praha, 1955. Novinářský studijní ústav. 193 l.

KLIMEŠ könyve úttörő munka. Első ízben foglalja össze a cseh és a szlovák újságírás történetének legalább egyik, első és legrégebb szakaszát. Úttörő jellege határozza meg jelentőségét a cseh és szlovák szakirodalomban is, de ezért vettük mi is érdeklődéssel a kezünkbe, hiszen a közvetlen szomszédságunkban élő két nemzet sajtójának történetéről magyarul még kevesebb tájékoztatást kaphatunk. DEZSÉNYI Béla több szomszéd nemzet sajtóját összefogó szintézise¹ terjedelménél és másirányú célkitűzéseinél fogva csak nagyvonalú ismertetést adhatott, VIGH Károly disszertációja² pedig ott kezdi el a szlovák hírlaptörténet tárgyalását, ahol KLIMEŠ abbahagyja: a reformkor sajtójánál.

KLIMEŠ munkája tulajdonképpen tankönyvnek készült újságírójelöltek számára. Ezzel lehet megmagyarázni azt az egyébként eléggé meglepő eljárás módját, hogy minden egyes fejezete, de egész könyve bevezetéseképpen is túlságosan sok teret szentel a hírközlés, majd a szorosabban vett újságírás társadalom- és politikai történeti előzményeinek, s túl sokat szól közismertnek tekinthető általános — társadalmi, politikai és kulturális — kérdésekről. Hogy ezt csak egy példával érzékeltessük: utolsó, a szlovák felvilágosodás hírlapirodalmáról szóló fejezetének első 9 lapján mást sem tesz, mint hogy bemutatja az országnak, benne a nemességnek s a szlovák polgárságnak a sajátos helyzetét a XVIII. század második felében.

A különleges didaktikai céllal magyarázható meg talán az is, hogy a könyvben a sajtó előzményei is elég nagy helyet foglalnak el. Külön súlyt vet a szerző arra, hogy a híradás fejlődését a középkorban, a könyvnyomtatás feltalálása előtt is szemmel kísérje; részletesen — talán fölösleges részletességgel is — szól a könyvnyomtatás feltalálásáról, történetéről s meghonosodásáról Csehország, illetőleg a történeti Magyarország területén, valamint a hírszolgálatnak a könyvnyomtatással kapcsolatos, a tulajdonképpeni újságíráshoz nem tartozó fajtáiról is (pl. a ponyvairodalom fellendüléséről a harmincéves háború idején). Amilyen dícséretre méltó egyfelől, hogy a szerző figyelme mindenre kiterjed, amiről a múlttal kapcsolatban egy művelt újságírónak tudnia kell, másfelől annyira nyugtalanítja az olvasót, hogy ennyi szempont érvényesítése és ennyi anyag megtárgyalása nem egészen 200 lapon akarva-akaratlan felületességre vezethet. Sajnos, ezt a rossz érzésünket a szerzőnek a dokumentáló módszere sem tudja eloszlatni. Műve végén ugyan 89 forrásmunkát sorol fel; maga ez a szám elég gazdag anyagra utal. Az viszont már nem helyeselhető, hogy állítását egyetlen egyszer sem támasztja alá jegyzettel, még ott sem, ahol saját hírlap- vagy levéltári kutatásaira hivatkozik.

¹ *Az időszaki sajtó története a Dunatáj országaiban.* Bp., 1947. 71 l.

² *A tizenkilencedik század szlovák hírlaptörténete.* Bp., 1945. 77 l.

A könyv hat fejezetre oszlik. Az első a cseh újságírás előfutárait tárgyalja, a második a cseh újságírás kezdeteit, a XVII. századnak kezdetben német nyelvű cseh-országi sajtóját, majd František Karel ROSENMÜLLER első, 1719-ben alapított cseh nyelvű újságját, a *Sobotní (Outerní) Pražské Poštovské Noviny*-t; amely csekély megszakításokkal 1771-ig jelent meg. Ez után a hosszúéletű lap után Matěj GLATZ kísérlete már csak két évig tart: 1784-ben megszűnik az utolsó cseh nyelvű, ellenreformációsak mondható sajtótermék is.

A III. fejezet címe: *Az újságírás kezdetei Szlovákiában*. Úgy érezzük, hogy itt a különben előadásának folyamatosságára és egységességére sokat adó szerző munkájában kettős törés áll be. Egyrészt az olvasó nem tudja azonnal nyomon követni a XVIII. század első felében érdekesen megindult cseh sajtó történetét, hanem hirtelen vissza kell ugornia a középkorba, — ami éppen a szerző által kitűzött didaktikai szempontból nem helyes.

De más itt az anyagfeldolgozás szempontja is. Amíg a cseh hirlapírás esetében a csehországi nem cseh nyelvű (tehát latin vagy német) újságírást legfeljebb előzményként mutatja be a fejezete elején, s a későbbiekben csak „per tangentem” illusztrációs anyagnak használja föl, addig ebben a fejezetben egyetlen szlovák nyelvű hirlapról sincs — de nem is lehet — szó, benne KLIMEŠ éppen csak hogy a szlovák nyelvű hirlapírás kezdetéig jut el. Magyarország vegyesnyelvűsége, a vegyes nyelvű országban a XIX. századi nacionalizmus fellépte előtt az egymás mellett élő népek vállvetve vívott, közös harcai, a szlovák fejlődésnek a csehtől eltérő ritmusa indokolja, hogy itt SZENTIVÁNYI Márton *Ephemerides Latinae*-ját, a *Mercurius Veridicus*-t, a *Nova Posoniensia*-t, a *Pressburger Zeitung*-ot és a *Magyar Hirmondót* kapjuk szlovák sajtótörténeteként, — de a szerző hosszas történeti fejtegetései ellenére éppen ezzel az indokolással maradt adósunk; aki nincs tisztában a XVIII. század magyarországi kulturális életének egységes patriotizmusával, az KLIMEŠ könyvének e fejezete alapján könnyen tévútra kerülhet.

A IV. fejezet a cseh felvilágosodás („felújulás”) újságírását tárgyalja. Itt Václav Matěj KRAMERIUS (1753—1808) alakját kell kiemelnünk; nemcsak azért, mert az egész KLIMEŠ által tárgyalt korszakban ő a legjelentősebb cseh újságíró, hanem azért is, mert az ő portréja, hatalmas felvilágosító, népnevelő, szervező és nemzetébresztő munkájának ismertetése a könyv legértékesebb része; elolvasása a magyar irodalom- és sajtótörténet munkásai számára is rendkívül tanulságos lehet. A KRAMERIUS-ról szóló fejtegetésnek igen sok érdekes részletéből itt most csak egyet emelünk ki, azt, hogy *Od dobrého přitele z Uher* (Magyarországi jóbarátunktól) c. leveleiben milyen érdeklődéssel kísérte KRAMERIUS az 1790—91-i magyar országgyűlést s a rendek ellenállását az udvar germanizációs törekvéseivel szemben.

Az V. fejezet a cseh felvilágosodás folyóiratairól szól; kultúrtörténeti szempontból tehát az egész műnek viszonylag leggazdagabb anyagát tartalmazza. DOBROVSKÝ tudományos-irodalmi folyóiratai mellett a *Hlasatel Český*, az ifjú írók szócsöve, a cseh nacionalizmus és nyelvújítás első harcosainak fóruma érdemel itt elsősorban említést. Itt lépett fel úttörő cikkeivel Josef JUNGSMANN, a nyelvújító, bizonyos kérdésekben DOBROVSKÝ ellenfele is. KLIMEŠ érinti vitájuk lényegét, de az érdemi problémák tárgyalásakor nem lépi át a sajtótörténészre kötelező határt. Ugyanakkor nem feledkezik meg a korban már fellépő pedagógiai, népszerűsítő tudományos, technológiai folyóiratokról sem, míg végül részletesen szól František PALACKÝnak, a nagy cseh történésznek *Časopis Českého Museum* c. folyóiratáról is.

A felvilágosodás szlovák sajtójának: a *Prešpurské Noviny*-nak, a *Staré Noviny Literného Umění*-nek és Jiří (Juraj) PALKOVIČ *Týdenník*-jének az ismertetése zárja le a kétségtelenül nagy anyagot magában foglaló könyvet.

Ján ČAPLOVIČ KLIMEŠ e művéről írt terjedelmes bírálatában³ számos hiányáról és pontatlanságáról számol be. Nem ismétljük el a jeles szlovák szerző valamennyi indokolt ellenvetését, ez meghaladná recenziónk kitűzött terjedelmét. Arra mégis fel kell hívnunk olvasóink figyelmét, hogy MÁTÉ Károly alapján⁴ már ČAPLOVIČ is megállapítja: SZENTIVÁNYI Márton *Ephemerides Latinae*-jét KLIMEŠ teljesen indokolatlanul vette föl sajtótörténeti művébe, a *Mercurius Veridicus*ról pedig elavult nézeteket vall, nem ismeri ESZE Tamás idevágó kutatásait.⁵ ČAPLOVIČ MÁTÉ Károly és ESZE Tamás eredményei alapján állítja, hogy az első hirlap, amely a mai Szlovákia területén keletkezett, BÉL Mátyás *Nova Posoniensia*-ja volt. Sajnos, ő sem tudja KLIMEŠ figyelmébe ajánlani DEZSÉNYI Béla idevágó tanulmányát, amely pedig BÉL hirlapjának sok problémáját igyekezett tisztázni⁶.

KLIMEŠ periodizációs eljárása sem mindenben megnyugtató; nehezen lehetne például megmagyarázni, miért kerül a *Magyar Hirmondó* és a *Prešpurské Noviny* két külön fejezetbe, vagy hogy PALACKÝ híres történeti folyóirata valóban ebbe az első, régi szakaszba tartozik-e? Ebből a szempontból mindenesetre nagy könnyebbséget jelentett volna, ha a szerző legalább néhány szóval indokolta volna idő- és anyagbeosztását.

SZIKLAY LÁSZLÓ

Az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai

A gödöllői egyetem könyvtára fenti címmel 1956-ban öt sorozatból álló kiadványgyűjteményt indított. Ez arra mutat, hogy a könyvtár helyesen ismerte fel a tudományos szakkönyvtár egyik lényeges hivatását a könyvtári és a szaktudományi szempontból egyaránt használható, a két vonal jó arányát biztosító kiadványmunkában.

Az I. sorozat a könyvtár újonnan beszerzett könyveiről, a II. sorozat már magasabb szinten a magyar agrárfelsőoktatási könyvtárak új folyóiratszerzeményei felől tájékoztat. Ez a két sorozat az aktuális könyvtári tájékoztató funkciónak tesz eleget.

A III. sorozat (*Bibliográfiák*) egy bizonyos problémakör irodalma felől szándékozik tájékoztatást nyújtani. Az eddig megjelent 1. szám a mezőgazdasági munkáértalmak, balesetek és az ellenük való védekezés anyagát öleli fel, orvosi és jogi szempontból. A bibliográfia annotált formában az 1945—1954. évkörön belül teljességre törekszik, viszont csak a magyar nyelvű anyagra terjed ki; külföldi utalások csupán a fordítások, referátumok formájában szerepelnek. A különben gazdag és jól használható kiadványnál bibliográfiai szempontból meg kell jegyeznünk, hogy a külső és belső címlap összevetése alapján nem állapítható meg, hogy vajon egy (GYŐRI Pálné MOSONYI Márta) vagy két (GYŐRI Pálné és MOSONYI Márta) szerző művével állunk-e szemben? Hasonlóképpen ajánlatos lenne a jövőben több figyelmet fordítani az annotációk egységes jellegű fogalmazására (p. o.: 73. l. 188. sz. „búcsújáró pille hernyója; uo. 190. sz. „processzió-hernyó”).

A IV. sorozat *A mezőgazdasági kutatás és tájékoztatás segédkönyvei* címet viseli. Az első 3 szám alapján logikus, rendszeres sorozatnak ígérkezik. Az 1. szám (PRISZTER Szaniszló műve) a kéziratok nyomdai előkészítéséhez ad útmutatást. A 10—12. lapokon szellemes öt nyelvű rövidítési jegyzéket nyújt; majd a nyomdai alapfogalmakról ad szemléletes, modern összeállítást. Kissé túlzott az a megállapítása (5. l.), hogy a nyomda-

³ *O začiatkoch slovenského novinárstva*. Slovenská Literatúra 1957. 2. sz. 173—186. l.

⁴ *Az első magyarországi hirlap kérdése*. Magy. Könyvszle. 1943. 124—135. l.

⁵ *A Mercurius-kérdés revíziója*. Irodalomtörténeti Közlemények, 1953. 57—75. l.

⁶ *A Nova Posoniensia és az újságolvasók a XVIII. században*. Magyar Századok. (Horváth János emlékkönyv.) Bp., 1948. 142—163. l.

kész kéziratnak első előfeltétele a „világos, érthető, szabatos és magyaros fogalmazás”. Érzésünk szerint a fogalmazás — mint *stiláris* kérdés — nem függ össze a *technikai* jellegű nyomdakészességgel. — WALLESHAUSEN Gyula a sorozat 2. számában a mezőgazdasági tudományos kutatás segédeszközeit állította össze. Mind az általános, mind a szakrészekben a vonatkozó lexikonokat, szakszótárakat, bibliográfiákat, fordításokat és sajtószemléket sorolja fel elsőként, s csupán ezután értékeli a monografikus anyagot. Szakrendszere — logikus alapon — eltér az ETO-tól; szakszámokat nem is tüntet fel. Kár, hogy betűrendes mutatójában a rövidségekre való túlzott törekvés sokhelyt az érthetőség rovására ment (így p. o.: *Deutsche Landwirtschaftliche, Hungarian Agricultural, Indexsz Inosztranoj, Természettudományi vonatkozású*). Ez annál kevésbé érthető, mivel más-helyt többször három szó is szerepel a mutatóban. — TURÁNYI Kornél a történeti magyar határokon belül 1796—1899 közt megjelent mezőgazdasági szakfolyóiratok bibliográfiáját állította össze a sorozat 3. számában. Szaktudományos és könyvészeti szempontból egyaránt hézagpótló munkát végzett, a kritikai megjegyzések elenyésznek a teljesítménnyel szemben. (Így p. o.: a 7. számnál az évkör megadása hiányos; a 19. számnál az annotációban szereplő címfordítás illogikus: erre vagy minden idegen című tételnél; vagy sehol nincs szükség; a 247. szám annotációjából hiányoznak a lap idegen nyelvű változatainak címei.) Kiegészítésként — mivel amúgyis kevés a román, szerb, horvát és szlovák anyag — érdemes lett volna tanulmányozni az *Obzor, Ratar* és *Szeljak* c. lapok problémáját, melyeket a KERESZTYN-féle bibliográfia — az utolsó kettő esetében csilgaggal — mezőgazdasági jellegűeknek tüntet fel, s melyek közül az elsőből az Országos Széchényi Könyvtárban egyes évfolyamok rendelkezésre állanak.

Az V. sorozat (*Agrártörténeti tanulmányok*) újszerű szakkönyvtári feladatra utal: a könyvtár szaktudomány-történeti *szervező* szerepére. A felépítés itt is logikusnak ígérkezik: az 1. számban BELÉNYESY Márta elvi kérdésről: a középkori magyar mezőgazdaságtörténet kutatási módszereiről, — a 2-ban MAKKAJ László már szakkérdésről, a XVII. századi paraszti és majorsági mezőgazdasági termelésről értekezik. Az V. sorozatot szervesen egészíti ki a sokszorosított formában kiadott *Agrártörténeti Szemle*, mely kisebb tanulmányokkal, adatközlésekkel, valamint modern nemzetközi agrártörténeti bibliográfiai szemlével járul hozzá a szaktudomány fejlődéséhez.

Itt nem lehet feladatunk a kiadványok szaktudományos bírálata; könyvtári szempontból örömmel üdvözljük a könyvtár perspektivikus, logikus felépítésű kezdeményezését.

TÓTH ANDRÁS

Kner Imre: A könyv művészete. Tanulmányok a tipográfiáról és a könyvművészetről. Szerk. és bev. HAIMAN György. Bp. 1957, Bibliotheca-Corvina. 162 l.

A KNER-nyomda fennállásának 75 éves évfordulója alkalmából KNER Imre barátai és tanítványai — FITZ József, FÖLDESSY Gyula, FÜLEP Lajos, HAIMAN György, KRUCHIÓ István, MALATINSZKY Lajos, PÁTZAY Pál, RUSZNYÁK István — által közreadott gyűjteményes munka nagy tipográfusunkra méltó emlékezés: tanúskodik művészi színvonalon álló szaktudásáról és emléket állít a nagyműveltségű szakírónak is.

A szerkesztő HAIMAN György kronológikus sorrendben rendezte a fél száznál jóval több tipográfiára és könyvművészetre vonatkozó tanulmány közül válogatott darabokat. Az 1912—1940 között megjelent írások kalauza a bevezetés, amely pontosan megjelöli KNER Imre tipográfiai művészete fejlődésének fontosabb állomásait „munkásságának két nagy fejezetén belül.” Az elsőt — szerinte — tipográfiai és nemzeti hagyományaink feltárása és új életre keltése jellemzik. Idesorolja az 1920—22. években kiadott mintegy negyven kötetnyi könyvalkotását; első kiemelkedő darabja a *Három csepike könyv*,

amelyet kiváló munkatársával: KOZMA Lajos építésszel és grafikusművésszel együtt hozott létre. „Lassanként érkeztünk el annak felismeréséhez (ti. Kozmával együtt), hogy vissza kell térnünk a hagyományhoz, mert a régi korok szédőjét olyan egységes korszellem irányította, mely félreérthetetlenül parancsolta neki a tipográfiai alakítás módszereit is. Így jutottunk el Kozma Lajos útmutatása nyomán ahhoz a gondolathoz, hogy régi szövegek újrányomásával keressük meg azokat a törvényeket, amelyek a régi tipográfust vezették, mert a szöveg és a tipográfiai forma között összefüggésnek kell lennie.” (126. l.) A *Három csepke könyv* szövegét KIRÁLY Györggyel állíttatta össze KNER Imre. A címlapok és fejezetcímek megoldása KNER Imrének és KOZMA Lajosnak közös munkája volt. Az elért eredmény ezután a *Kner-Klasszikusok* és az idegen klasszikusokra is kiterjedő sorozat, a *Monumenta Litterarum* kiadására sarkalta őket.

A tipográfusművész munkásságának második fejezetéről HAIMAN, a tanítvány-munkatárs következőképpen nyilatkozik: „Klasszicista, vagy mondjuk ‚magyaros‘ betű, szigorúan tárgyilagos és mértéktartó térelosztás, a szöveg értelemszerű, világos tagolása, a tagoltság mellett a kompozíció síkszerűsége és a festői, plasztikus hatásoktól való tartózkodás: ez az, ahová Kner Imre tanulmányainak mintegy tíz éves szintézisével a harmincas évek során, könyvművészi munkásságának második szakaszában eljutott.” HAIMAN itt az 1930—1936-os évek termésére gondol, mint például RIEDL Frigyes: *Magyarok Rómában*, vagy a Magyar Bibliofil Társaság többi kiadványai (FITZ József: *Hess András, a budai ősnymondász* (1932), *Régi magyar könyvkötések Végh Gyula színes rajzaiban* (1936)). Egyik legszebb e korszakból való termék: *Az ifjú Goethe. 1749—1776. Antológia a költő ifjúkorának műveiből.* Ford. SZABÓ Lőrinc és TURÓCZI-TROSTLER József. 1932).

A kötetbe foglalt tanulmányok — válogatásukat a szerkesztő KNERnek 1941-ben készült feljegyzései alapján végezte, — minden könyvvel foglalkozónak sok értékeset, tanulságosat mondanak. Az *Egyéniség és hagyomány* című (13—25. l.) abból az időből való, amikor KOZMÁVAL együtt szervesen felépített egységes ornamensanyag létrehozására törekedve a KNER-nyomda 36 kötetben kiadta a könyvdíszgyűjteményt (címlapvignetták, záródíszek, iniciálék, fejlécek, kicsi, összerakható ornamentumok). E cikk szerzője KOZMA Lajos, azonban a bennfoglaltakat KNER Imre állásfoglalásának is tekintetjük, ahogy az a következő tanulmányokból kiviláglik. — Hosszú esztendő elmélyedő munkájával keresték meg együtt a régi könyvek elfeledett tipográfiai szépségeit, de mégsem másolták azokat a KNER-termékek, csupán felhasználták a régi formatradiciókat és alkalmazták a modern technikában. Felkutatták a magyar tipográfiában a magyar elemeket. KNER Imrének a nemzeti tipográfiáról vallott nézete ugyanazon forrásból táplálkozott, melyről *A régi magyar betűtermelés* c. tanulmányában többek közt így ír: „Ha fölvetjük a kérdést, hogy van-e nemzeti tipográfia, e kérdésre föltétlenül igennel kell felelnünk. Mert habár a tipográfia fejlődésének menetét is a kor vezérlő eszméi, stílusa irányítja, mégis a nemzeti nyelv szerkezete, a nemzeti élet kulturális fejlettsége, a nemzeti termelés technikai viszonyai ezt a fejlődést befolyásolják, s belejátszik ebbe a fejlődésbe a nemzet díszítőkedve, népművészetének — ha van még ilyen — sok eleme belesodródik a tipográfia díszítőkincsébe s nagy szerepük van benne — ha vannak éppen ilyenek — a nemzet éppen akkor élő generációja nagy tipográfus egyéniségeinek is.” (38—39. l.) Vagy: „A mi modern nyomtatványaink modern európai nyomtatványok és amellet mégis magyarok. Magyarok a szöveg tagolásánál, a születésüknél közrejátszó társadalmi és gazdasági körülményeknél, a magyar közönség különös szellemi beállítottságánál fogva, amelyre hatni akarnak, de magyarok forma- és színmeglátásuknál fogva is.” (118. l. *Hatvan év tipográfiaja* c. tanulmány.) A nemzet tipográfus-egyénségeiről azt vallotta, hogy azok a kollektív nemzeti művészetet képviselik, a nemzeti tipográfiáról, hogy az szerves része az emberiség könyvművészetének.

A nemzeti tipográfia kialakulásának szerinte részese a magyar olvasó is, „mert a dolgok természete szerint az az irány fog diadalmaskodni, amelyet a vásárló közönség támogatása igazol, amelynek a tömegekben visszhangja van.” (61. l. *Könyvtechnika és könyvművészet.*) Így lesz egyben a könyv a tömegek nevelőjévé, és így a könyvkiadó, aki ezt a szellemi táplálékot előkészíti, szétosztja, nagy-nagy felelősséget visel. Ezért oly fontos a helyes könyvművészeti célkitűzés. „A művészi könyv, a művészi nyomtatvány nem fényűzés többé. Akinek a tudása megvan hozzá, a legnagyobb példányszámú, legolcsóbb anyagból készülő könyvet is meg tudja művészi módon oldani, a tömegizlés nevelésének magasrendű nemzeti feladatot betöltő eszközévé tudja emelni.” (122. l. *A könyv művészete.*) A könyv KNER elgondolásában nem használati tárgy : „... a hasznos és élvezetes olvasásnak egyik előfeltétele bizonyos ünnepies hangulat, amelynek létrejöttét a könyv nemes és tiszta formái is elősegítik.” (64. l. *A tipográfia és a könyvművészet határai.*) Tehát kell könyvművészetet csinálni, melyet a tipográfus a grafikus művésszel együtt hoz létre, s az ábrázolásnak stílusban, léptékben, technikában, tónusban, formanyelvben szervesen egybe kell olvadnia a könyv betűjével, papirosával, formátumával, s magasrendű pszichológia kell ahhoz, hogy ez a szintézis sikerüljön. (62. l. *A tipográfia és a könyvművészet határai.*) A tipográfiai forma alkotó és formameghatározó tényezői pedig a nyelv és a kor, az író szándékai és az uralkodó irodalmi kifejezési mód, a nyomdász betűi és a tipográfia divatos kompozíciós formái. (94. l. *A tipográfiai stílus elemei.*) KNER Imre nemcsak a hagyományokra támaszkodott a modern magyar könyvművészet megteremtésekor, bensőséges kapcsolatban állt a haladó törekvésekkel, s azt vallotta, hogy „az új tipográfiát a vajúdo korszak új írója, új olvasója és új nyomdásza egymásért, egymással, egyszerre fogják megteremteni az új kor intenzív átélésében”. A nagymúltú és egyre fejlődő német, dán, svéd és németalföldi nyomdászat vezető tipográfusai és ugyanakkor a haladó nemzeti és világirodalom képviselőivel is kapcsolatban állott. A hazai írókkal való kapcsolata legtöbb esetben barátsággá fejlődött. Már e kivonatos tallózás nyomán is éles körvonalakban emelkedik ki korunk magyar tipográfusának gazdag életműve. Az emlékezetére kiadott könyvet a KNER-nyomda jelenlegi munkáskollektívája az ő szellemében alkotta meg mintegy a tőle tanultak megszívlelésének tanúbizonyosságául, amelyet a KNER-kiadványokról az eredeti betűk és nyomóducok felhasználásával készített mellékletek még hitelesebbé tesznek. A munka zárófejezete KNER Imrénék a tipográfiáról és könyvművészetéről szóló tanulmányainak bibliográfiája. A szép KNER-kiadói jelvényvel ékes kötetstábla, papír, betűk és nyomás azt a szintézist idézik, amelyet KNER Imre minden korok tipográfusa számára célként jelölt ki.

D. SZEMZŐ PIROSKA

Zenetudományi tanulmányok Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Szerkesztette SZABOLCSI Bence és BARTHA Dénes. Bp. 1957, Akadémiai Kiadó. 763 l., 1 kottamell.: XXXV l.

A magyar zenetudomány szerteágazó életének fordulóit immár hatodízben avatta nevezetes ünnepé a tanulmánykötetek újabb évfolyamának megjelenése. Ünnepé, amely ERKEL vagy LISZT, MOZART, BARTÓK vagy KODÁLY művészetének jegyében hirdeti a huszadik századi magyar zenetörténetírás rangját a világban, azt a rangot, amely korunk két legnagyobb magyar zeneköltőjének életművéről muzikológiánkra is kisugárzik.

A hatodik kötet is, akárcsak a fél évtizeddel korábbi első, KODÁLY nevével és méltatásával köszönti az olvasót. Benne három élő és alkotó nemzedék történései, nyelvészei, folkloristái és bibliográfusai négy nagy témakörbe világítanak bele: a KODÁLY-dolgozatok során túl a második tanulmánycsoport nyelvtörténeti, zeneszociológ-

giai és folklorisztikai problémákat, a harmadik a magyar zene egy-egy gazdag forrását, a negyedik pedig a magyarországi rezidenciális zenekultúra néhány, eddig alig ismertetett dokumentumát vonta kutatásainak körébe.

Ezek a hasábkok nem nyújtanak teret arra, hogy a könyvtörténeti vonatkozásokat nem tartalmazó tanulmányok méltatására is kiterjeszkedjünk. Így csak megemlíthetjük azokat a dolgozatokat, amelyek KODÁLY életművének eddig kevésbé figyelemre méltott vagy új szempontok szerint megvilágított részleteivel foglalkoznak (MOLNÁR Antal: *Az ifjú Kodály a zeneszerzés válaszútján*, SZABOLCSI Bence: *A nagyszombati diák*, UJFA-LUSSY József: *A Psalmus Hungaricus*, WEISSMANN János (London): *Kodály Concerto-ja és Páva-variációi*, KOVÁCS János: *Kodály Zoltán szimfonikus művei* és EÖSZE László: *Kodály Zoltán gyermekkarai*) vagy azokat a tanulmányokat, amelyek esztétikai-filozófiai, nyelvtörténeti, néprajzi és zenetörténeti problémák köré csoportosítják mondanivalóikat (MARÓTHY János: *Az európai népdal születése*, PAIS Dezső: *Haj—huj—kaját. Hangutánzóhangkifejező szavaink néhány ősi rokonságban lévő csoportjáról*, SALMEN, Walter (Freiburg i. Bremen): *A középkori magyar vándorzenészek külföldi útjai*, KERÉNYI György: *Megy a kosár*, SCHRAM Ferenc: *Adalékok bellehemes játékaink dallamainak eredetéhez*, CSUKA Béla: *Haydn és a baryton*).

A legutóbb megemlített tanulmányon kívül — amely egyébként az időközben elhunyt szerző rendkívüli szorgalmú adatgyűjtéseinek és hangszer-történeti kutatásainak eredményes betetőzése — még két közlemény meríti tárgyát a hazai rezidenciális zenekultúra emlékeinek feltárásából, és ezzel máris részesévé vált a küszöbön álló HAYDN-év tudományos előkészítésének. Mindkét közlemény bevezető részlete egy-egy folyamatban levő nagyobb munkának, amelynek forrásanyaga egészben, illetve részben a volt ESTERHÁZY hercegi levéltárból került az Országos Széchényi Könyvtár birtokába. Közülük az egyik, VALKÓ Arisztid első közleménye (*Haydn magyarországi működése a levéltári akták tükrében*) máris több hiteles részlettel járult hozzá a HAYDN-biográfia felfrissítéséhez. A másik, HORÁNYI Mátyás cikke (*Az Esterházy-opera. Adalékok Eszterháza és Kismarton zene- és színház-történetéhez*), CHERUBINI életrajzához, továbbá az egykori színház színpadképeihez, repertoárjához és előadott darabjainak szövegtöredékanyagához nyújt értékes adatokat.

Utoljára hagytuk annak az öt, ill. hat tanulmánynak felemlítését, melyek leginkább tarthatnak számot a könyvtörténet kutatóinak érdeklődésére. Ezek a fejezetek azok, amelyek a zenetörténet és a könyvészet tanulmányozói számára egyaránt érdekesítő és tanulságos olvasmányok, hiszen nagyjából először állítják eléink széleskörű és alapos kutatás nyomán a múlt részben elsüllyedt kultúrájának egy-egy felszínre hozott hírmondóját. BÁRDOS Kornél és CSOMASZ-TÓTH Kálmán érdeme, hogy megkezdték a magyar graduál-irodalom módszeres feldolgozását, és hogy ennek egyik legjelentősebb képviselőjét, az 1635-ből való és az Orsz. Széchényi Könyvtárban őrzött *Eperjesi Graduált* — ha egyelőre a végső következtetések levonásának némi fenntartásával is — részletes elemzéssel hozták nyilvánosságra. BÓNIS Ferenc a *Vietórisz-kódex* sokrétű ismertetését adja, majd annak második fejezetét veszi az elemzés nagytörlencséje alá, végül e fejezet túlnyomórészt szvit-táncokból álló teljes zeneanyagát saját átíratában közli. — Vörös Károly felfedezéséből és oknyomozó leírásából a *Rákóczi-nóta* egy újabban felbukkant, múlt század elején lejegyzett variánsát ismerhetjük meg. — BENKŐ András (Cluj—Kolozsvár) cikkében (*Székely László kótáskönyve*) a korabeli bécsi zenével való összevetés érdekesebbnek tűnik a túlsúlyban levő aprólékos zenetechnikai elemzésnél, amely kissé nehézkessé és egysíkúvá teszi az ismertetést. — Épp az ellenkezőjére példa FALVY Zoltán tanulmánya, amely egy XVIII. századi magyar zenekarnak az Országos Széchényi Könyvtárban megtalált szőlőkönyvét állítja sokrétű vizsgálódás középpontjába. Mondhatni, módszertani minta e dolgozat arra: mi mindent bír meg, mi

mindennel gazdagodhatik valamely leíró-bibliográfia, hogyan válhatik egy tánczenei gyűjtemény hegedűszólamának könyvészeti hitelű közlése — a realista iskoladramában betöltött szerepnek és a zenei stílusrokonságnak felderítése révén — egyben színház- és zenetörténeti adalékká, kultúrhistoriai forrásművé is.

Említsük meg végül, hogy az egész kötet bibliofil tekintetben is kiemelkedik az eddigi sorozatból és így külsejében-tartalmában méltó hírnöke zenetudományunk legújabb és további munkára ösztönző eredményeinek.

KECSKEMÉTI ISTVÁN

Südosteuropa-Bibliographie. Band I. 1945—1950. Herausgegeben von Fritz VALJAVEC. I. Teil. Slowakei, Rumänien, Bulgarien. München, 1956, R. Oldenbourg. 4, 91 l.

A német imperializmus célkitűzéseit szolgáló *Südost-Forschungen* c. folyóirat 1936-tól kezdve adott kurrens bibliográfiát a délkelet-európai országok tudományos irodalmáról. A folyóirat szerkesztője, a német kultúrfőlnyent hirdető műveiről közzismert Fritz VALJAVEC most a müncheni Südost-Institut kiadásában megjelentette az 1945—1950 közt megjelent munkák válogatott bibliográfiáját. Az első kötet Szlovákia, Románia és Bulgária anyagát tartalmazza, ennek a kötetnek második része hozza majd a Magyarországra, Jugoszláviára, Albániára és egész Délkelet-Európára vonatkozó irodalmat, egy tervezett 2. kötet az 1951—1956 közötti anyagot. Az itt ismertetett kötet szlovák vonatkozásban 523, román vonatkozásban 515 és bolgár vonatkozásban 551 címszót sorol fel, a szlovák munkáknál az 1944-es év természetét is figyelembe veszi. A szokásos bibliográfiai adatokat és a címek német fordítását tartalmazó címszavakat egységes szakrendszerben helyezték el az egyes részek szerkesztői. Ez a szakrendszer általános munkákat, földrajzi munkákat, a demográfiára, a történelemre, a nyelv- és irodalomtörténetre, az egyházakra, a jogra és közigazgatásra, a közgazdaságra és a kulturális életre vonatkozó irodalmat sorolja fel.

Már a beosztás maga is bizonyos nehézségeket vet fel, az egyes munkák besorolása az egyik vagy másik kategóriába néha bizonytalan. A szerkesztők nem

ragaszkodnak mindig saját szakrendszerükhöz, a Romániára vonatkozó részben közölnék román szerzők által írott, de általános délkelet-európai vonatkozású munkákat, a bolgár fejezetben találunk bolgár szerző által írott, de román témájú munkát (45. l. 260. sz. és 52. l. 431. sz., illetve 80. l. 383. sz.). Ezek a pontatlanságok és az olyan hibák, hogy SZÉKELY Zoltánnak egy munkája két helyen is szerepel: egyszer *Székely*, egyszer pedig *Zoltán* név alatt (39. l. 145. sz. és 40. l. 153. sz.), még inkább minden bibliográfiában elképzelhető tévedésként volnának elkönnyvelhető. A bibliográfiának azonban két ennél sokkal súlyosabb hibája is van. Az egyik az, hogy az 1945 előtti munkák bevonása révén minden megkülönböztetés nélkül szerepelnek marxista munkákkal együtt az 1945-ben megbukott fasiszta rendszereket kiszolgáló propagandairatok is. Az 1945-ös korszakhatár szigorú betartása itt valamelyest segíthetett volna. Ennél még sokkal súlyosabb hibának kell azonban felrónunk azt, hogy a válogatás rendkívül önkényesen, teljesen érthetetlen szempontok szerint történt. Ennek a következménye pedig az, hogy igen fontos marxista munkák kimaradtak a bibliográfiából, például a bolgár részben Zs. NATAN két könyve a társadalmi formációk fejlődéséről és a gazdasági elméletek történetéről vagy a Szeptemberi Felkeléssel foglalkozó gyűjteményes kötet. A szűkre szabott keretek nem teszik lehetővé, hogy akár csak megközelítőleg felemlítsük mindazokat a fontos könyveket és tanulmányokat, amelyeket hiába keresünk ebben a bibliográfiában. Ezért összefoglalóan azt kell megállapítanunk, hogy ez a bibliográfia

vajmi kevés segítséget nyújt a Délkelet-Európa népeivel foglalkozó kutatóknak, és így a könyvtári tájékoztatás szempontjából is alig használható, hiszen távolról sem ad megbízható képet a címben foglalt korszak tudományos eredményeiről.

NIEDERHAUSER EMIL

M. Schumann: Bibliographie der Normen für das Gebiet der Dokumentation. FID (Fédération Internationale de Documentation) publ. 303. La Haye, 1958. 107 l.

A bibliográfia kiadását a FID kezdeményezte; a kéziratot szétküldték az érdekelt országok szabványügyi szerveinek kiegészítésre és korrigálásra. A munka ilyen szervezése mellett a közölt anyag teljességét — amely szempont bibliográfiaiknál különösen fontos — biztosítani lehetett. A kiadvány a dokumentáció területét érintő kb. 500 szabvány címadatait tartalmazza. Ezek között 29 ország szabványai és a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) e témakörbe tartozó nemzetközi szabványajánlásai szerepelnek. A kiadvány első része a szabványokat országonkénti felsorolásban tartalmazza, a második rész pedig az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) szerinti csoportosításban. A kiadvány használhatóságát növeli, hogy a címeket az eredeti nyelven kívül németül is közli. Ezenkívül még az angol és francia nyelvű címfordítások is gyakoriak. A kiadványt hasznosan egészíti ki az Egyetemes Tizedes Osztályozás eddigi hivatalos teljes és rövidített kiadásainak jegyzéke.

BARTA GÁBOR

Der Grosse Brockhaus. 16. Auflage. Wiesbaden 1953—1957, F. A. Brockhaus. 12 köt.

A nagyműltű *Brockhaus-Lexikon* utolsó háború előtti kiadását (1928—35) már két évtizeddel ezelőtt mintaszerű kiadványként említették a könyvészeti szakemberek megjegyezvén, hogy különösen botanikai, mineralógiai, geológiai és földrajzi részei-

ben sikerült, ezenkívül súlyt helyez a nemzetközi politikára, mindennekfelett azonban könyvészeti repertóriumai érdemelnek dicséretet. (Vö. CALOT—THOMAS: *Guide pratique de bibliographie*. Paris 1936. 26. l.)

A *Nagy Brockhaus* legújabb, tizenhatodik kiadása is hű marad a hagyományokhoz, most azonban már a társadalomtudományi érdekű címszavak is kellő súllyal szerepelnek. A *Brockhaus-Lexikon* a reference-kézikönyv valamennyielőnyét egyesíti a modernséggel. Tömör fogalmazású címszavai éppen viszonylagos rövidségük folytán széles körű tájékozódást tesznek lehetővé.

Hazai szempontból rendkívül örvendetes, hogy az új *Brockhaus* magyar vonatkozású címszavakban szerfelett gazdag mind biográfiai, mind földrajzi szempontból. Ebben a tekintetben az új *Brockhaus* minden bizonnyal az élen jár, hiszen kevés nagy külföldi enciklopédia tartja említésre érdemesnek KOSZTOLÁNYI Dezső, JÓZSEF Attila, BEÓTHY Zsolt nevét vagy olyan magyar városok megemlítését, mint Szolnok vagy akár Vác. A magyar vonatkozású címszavakat feltűnően kevés ortográfiai hiba és naivitás terheli, és bár a magyar vonatkozások könyvészeti repertóriumai leginkább háború előttiiek, az irodalom összeválogatása is dicséretes hozzáértéssel tanúskodik.

A magyar vonatkozású címszavak elkészítésében minden valószínűség szerint magyar származású lexikográfusok is közreműködtek, sőt egyes címszavak megfogalmazásán kiérzik, hogy talán eredetileg magyar nyelven készültek, és csak később fordították őket németre. Ezt tükrözi egyébként egy-két sajnálatos sajtóhiba is, az „Ungarn“ címszóban található *Komitat* szó előfordulásakor például zárójeles magyarázatként így hangzik a magyar fordítás: „megyéből”.

Az új *Brockhaus* általános jellegzeteségeire visszatérve nem hagyhatjuk szó nélkül az illusztrációs anyag kivételesen magas színvonalát, gazdagságát sem. A mintegy 147 ezer címszót tartalmazó 12

kötetes munka (egy *Ergänzungsband* és egy atlaszkötet még sajtó alatt áll) szövegrészeiben harmincezer ábra és többszáz tábla található, számos — elsősorban művészettörténeti — tábla öt, illetve kilenc színyomással készült, és igen jó benyomást kelt. Elsőrangú a kötetek történelmi és földrajzi térképanyaga is, elsősorban a domborzati térképek különleges tipográfiai bravúrral elért plaszticitását kell kiemelnünk.

Az utalások rendszere is figyelemre méltó. Nemcsak az egyes címszavak elején, hanem címszavak közben is gyakran találkozunk más címszavakra történő utalással, a szerkesztők ezt a rendszert olyan messzemenően alkalmazták, hogy pl. a kultúrhistorikus O. SPENGLER életrajzánál ТОУНБЕЕ elméleteire is utalást találunk.

Bár a kötet kelet-európai vonatkozásokban minden eddigi lexikonnál részletesebb, pontosabb és alaposabb, nyugat-európai szemlélete mégis szembeötlő és különösen az irodalomtörténeti és általában a biográfiai részek azok, amelyekben a nyugati vonatkozások szemmel láthatóan többet nyújtanak a kelet-európai érdekű címszavakkal szemben. A már említett könyvészeti repertóriumokról kiegészítőleg meg kell állapítanunk, hogy a fontosabb forrásmunkák vagy az egyes szerzők műveinek közlésekor az illető könyv legújabb német fordítását is megemlítik a cím és az évszám feltüntetésével.

A korabeli nyugati irodalom, tudomány és az azokhoz fűződő személyek vonatkozásában tehát az új *Brockhaus* nélkülözhetetlen kézikönyv, amelynek technikai színvonala kivételesen magas.

SZUHAY-HAVAS ERVIN

Abraham I. Katsch: Catalogue of Hebrew Manuscripts preserved in the USSR. II. New York, 1958. XI, 138 l.

A Szovjetunióban található héber kéziratok katalógusának I. kötetét a *Magyar Könyvszemle* múlt évfolyamában ismer tettük. A szerző beváltotta ígéretét, s gyors iramban közzétette II. kötetét. Köz-

ben személyesen is megismerhettük KATSH professzort, itt járt Magyarországon 1958 augusztusában, második szovjetunióbeli útja kapcsán. Onnan küldött levelei gazdag eredményről számolnak be.

A bevezetésben most már pontosabb adatokat kapunk a Szovjetunió genizaanyagának provenienciájáról. Abraham FIRKOWITZ 1865-ben járt Kairóban. Gyűjteményének első részét 1867-ben szerezte meg a leningrádi könyvtár, a másodikikat halála után, 1876-ban. Az ANTONIN-gyűjtemény megszerzésének dátumát ezúttal sem tudjuk meg.

Jóleső érzéssel tapasztaljuk, hogy publikációinknak volt eredménye, mert a geniza lelőhelyei között két ízben megemlíti a KAUFMANN-gyűjteményt is (VII, VIII), holott még egy évtized előtt az irodalom hallgatott róla (A. M. HABERMANN: *הגניזה* Jerusalem, 1944; Paul E. KAHLE: *The Cairo Geniza*. London, 1947.).

A jelen kötet 60 kéziratból 335 facsimilét ad az ANTONIN-gyűjtemény alapján és 88 facsimilét MÓSE BEN ÁSÉR *Biblia*-kódexéből. Ez a legrégebbi teljes *Biblia* 1008/9-ből.

A közölt facsimilék tárgya szerint a következőképpen oszlanak meg:

1. *Biblia*. 2. *Misna* (superlineáris pontozással is). 3. *Babiloni Talmud*. 4. *Palesztinai Talmud*. 5. *Midrások* (Mechilta, Rabba, Midrás Tehillim). 6. *Egyéb aggádikus munkák* (Ábot di R. Nátán, Derech Erec Zutta, Széder Ólám). 7. *Hálacha* (Hálachot Gedolot, gáoni responzumok. Ez utóbbiakat már ASSAF kiadta). 8. *Zsidó-arab szövegek*, közöttük TÁNCHUM JERUSÁLMI szótára, amelyből az Orsz. Rabbiképző Intézet könyvtárának teljes kézirata van NEUBAUER Adolf másolatában (I. szám). 9. *Liturgia* (pijjutok).

A képek hasznosak lesznek egyéb gyűjtemények szövegeinek verifikálásánál. Kár, hogy olvasásuk néhol lehetetlen, mert igen halványak.

Ez az olcsó fotoprint-technika jó példát mutat számunkra is a KAUFMANN-gyűjtemény darabjainak közzétételére.

SCHIEBER SÁNDOR

Arthur Hübscher : Hundertfünfzig Jahre F. A. Brockhaus 1805—1955. Wiesbaden, 1955. Brockhaus. 308 l.

A könyv a kiadóvállalat 150 éves jubileumára készült. Részben ünnepi könyv, részben reklám. De érdeme, hogy adatgazdagságával és lelkiismeretes munkájával érdekes anyagot tár elénk.

A család és a könyvvállalat története összefonódva bontakozik ki előttünk, a napóleoni időktől úgyszólván napjainkig. A háttérben a politikai események befolyása érezhető, ezenkívül a német irodalom korszakai; egész Európa érdeklődési köre tükröződik a kiadók érzékeny ügyességén, amellyel mindig eltalálták a publikum ízlését. Látjuk a kezdődő kapitalizmus feltörését és terebélyesedését egészen az 1900-as évek elején elért csúcspontig.

A világhírűvé vált könyvescég alapítója, Friedrich Arnold BROCKHAUS. 1805-ben Amszterdamban nyitott könyvüzletet. Ugyanekkor már nyomdát is létesített 3 faszajtóval és lapot adott ki *De Ster* (A Csillag) néven holland nyelven. A lap nem élt sokáig, de BROCKHAUS mindig újabb és újabb lapkiadáshoz fog. Ezt az ambícióját örökösei is átveszik tőle, úgyhogy a XIX. század végéig mindig vannak lapjaik. Legismertebb köztük a *Leipziger Allgemeine Zeitung*.

F. A. BROCKHAUS 1808-ban már olyan erősnek érzi cégét, hogy megjelenik a lipcei könyvvásáron. Itt kitűnő szimattal megvásárol egy több kézen keresztülment, befejezetlen, bukott lexikont. Szorgalmas és okos munkája nyomán megszületik az 1810-es évek folyamán az első *Brockhaus-Lexikon*, amelynek újabb és újabb, javított és bővített kiadásaival világhírt és vagyont szerzett a család. A *Lexikon* készítéséről és fejlődéséről több fejezet is szól.

A könyv a család egyes tagjairól rövid, de jellemző képet ad. A későbbi generációk (összesen 6 nemzedéket ismerünk meg) egyetemet végeznek, nagy kultúrájuk van, szerepet játszanak Lipcse város és a könyvtárszervezet életében. Némelyiknek neve-

zetes műgyűjteménye van. Van köztük ügyvéd, aki jogi tudását a cég rendelkezésére bocsátja, van irodalmi hajlamú és érdeklődésű tagjuk, aki a lapok szerkesztésében tudja tudását gyümölcsöztetni. Szeretnek utazni, sok nyelvet beszélnek, hiszen a párizsi és londoni fiátlék és az egész világgal való kapcsolatuk ezt szükségessé is teszik. Az első világháború előtt „Brockhaus és Efron” néven Szentpétervárt is volt orosz kiadói vállalatuk, amely az ottani igényekhez alkalmazkodva adta ki a *Lexikont* és sok egyéb könyvet.

A vállalat az állandóan fejlődő *Lexikon* mellett rengeteg szótárt, idegen nyelvű és német irodalmat, fordításokat, ifjúsági iratokat és szles olvasóköre számára írt kiadványokat vetett piacra az egész világon. Az 1900-as évek elején pl. Dél-Amerika különböző államaiba ők szállították még az iskolakönyveket is.

Érdekes, hogy milyen komoly kapcsolat, levelezés, sőt néha barátság is fejlődött a szerzők és a cégfőnökök közt. Ők az elsők, akik 1819-ben kiadták SCHOPENHAUERT. A próba igen rossz üzlet volt akkor, de később annál nagyobb anyagi kárpótlást kaptak a korai bizalomért. Kiadták SCHLIEMANN, a híres ókor-kutató műveit, később a XIX. század végétől az első világháborúig az utazásokról és felfedezésekről szóló könyvek jöttek divatba. Ekkor adták ki sok más közt VÁMBÉRY Ármin műveit és NANSEN utazásait. Személyes barátság fűzte Albert BROCKHAUST Sven HEDINhez, Eduard BROCKHAUS kiadta a család BISMARCKkal folytatott levelezését.

1905-ben 700 személlyel dolgozott a vállalat. A második világháború alatt (1943) angol bombázók dúlták fel Lipcsét. A BROCKHAUS-épülettömb is porrá ég. A vállalatot nagy kinnal mégis felépítik, de amerikai felszólításra 1945-ben Wiesbadenben kezdik meg a cég újjászervezését. A lipcei ház ma is működik, mint államosított kiadó. Wiesbadenben viszont a BROCKHAUS-család igyekszik a régi fényt visszaszerezni.

A könyv kiállítása elsőrangú. Tipográfiaja tiszta és kellemes. A kötetet bibliográfia, névmutató és egy áttekinthető családfa zárják le.

SCHIEBER MÁRIA

Magyar folyóiratmutatók 1945 után.

Korunk egyik legjellemzőbb vonása a könyv- és folyóirattermelés óriási mértékű megnövekedése. Első-, másod-, sőt már harmadfokú bibliográfiák tömege is hasztalan próbálkozik ennek a hatalmas dokumentum-anyagnak a regisztrálásával. A specializálódó kutatómunka számára pedig alig-alig használhatók, mert a kutatások folytatásához szükséges részlet-eredmények legtöbbször folyóiratok hosszú évfolyamsorainak lapjain rejtőznek cikkek formájában. A természettudományok művelői viszonylag jobb helyzetben vannak, mert számukra a legkülönbözőbb dokumentációs kiadványok biztosítják szerte a világon a legfrissebb forrásanyag feltárását. A humán tudományok művelőinek azonban nem áll rendelkezésére ilyen részletes dokumentációs hálózat és kiadványtömeg, így kénytelenek közvetlenül a folyóiratokhoz fordulni. Megnehezíti dolgukat az is, hogy számukra, ellentétben a természettudományokkal, nem mindig a legújabb anyag a legfontosabb.

Munkájukat az egyes szakfolyóiratok évfolyamsorozatainak összesített mutatói könnyítik meg a legjobban. Az effajta mutatók iránti igény felmerülését jelzik a nálunk már 1945 előtt megjelent folyóiratmutatók is (*Magyar Nyelv, Századok* stb.). Az elmúlt tizenhárom év alatt pedig már hat új folyóiratmutató jelent meg: a *Nyelvtudományi Közlemények*, *Magyar Nyelv, Hadtörténelmi Közlemények*, *Köznevelés*, *Vasi Szemle* és az *Irott Kő* mutatói.¹

¹ *Mutató a Nyelvtudományi Közlemények 1–50. kötetéhez.* Összeállította JUHÁSZ Jenő. Bp. 1955. Akadémiai Kiadó, 670 l. — *A Magyar Nyelv XXVI—L. évfolyamának mutatója.* Szerk. JUHÁSZ Jenő. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó, 576 l. — *Mutató a Hadtörténelmi Közlemények 1888—*

Ismertetésünk keretében bibliográfiai szempontból vizsgáljuk a mutatókat. Megvizsgáljuk, hogy milyen általános feladatok és az egyes folyóiratok jellegéből eredően milyen speciális feladatok jelentkeznek a mutatók összeállítása közben, azaz mennyire tárják fel a mutatók az illető folyóirat anyagát, mennyiben segítik elő a bennük való tájékozódást.

A fenti szempontok alapján a legjobb munkát kétségtelenül a *Magyar Nyelv* és a *Nyelvtudományi Közlemények* mutatóinak közös szerzője JUHÁSZ Jenő nyújtotta. Igaz, hogy ő már régi tapasztalatok alapján dolgozott, ő készítette a *Magyar Nyelv* első huszonöt évfolyamának 1931-ben megjelent mutatóját is. (Bár megjegyezzük, hogy bibliográfiai elv szempontjából a régi és új mutató között nincsen különbség.)

Nincsen elvi különbség a *Magyar Nyelv* és a *Nyelvtudományi Közlemények* mutatójának felépítésében sem. Mindkét mutató három részre tagozódik: tartalommutatóra, tárgymutatóra és szómutatóra. A tartalommutató az egyes szerzők munkásságát tartja számon, a szerzők betűrendjében. A tárgymutató egyes nyelvészeti témákat tár fel betűrendben. A harmadik rész, a szómutató, elvi szempontból szintén „tárgymutató”, azonban a nyelvtudomány speciális követelményeinek megfelelően ki kellett emelni az általános tárgymutatóból. Ez a három rész együtt mindenféle szempontból használhatóvá avatja a mutatókat. A harmadik rész kapcsán pedig szép példát nyújt az összeállító arra, hogyan kell összeegyeztetni a mutatókészítés általános

1943. évfolyamaihoz. Összeállította KOVALCSIK József, RÁZSÓ Gyula stb. Bp. 1956. Hadtörténelmi Int. 311 l. — *A Köznevelés tíz éve. 1945—1954.* (Bibliográfia.) Összeállította MOLNÁR István. Bp. 1957. Pedagógiai Tudományos Intézet, 335 l. — *A Vasi (Dunántúli) Szemle tizenegy éve. (1933—1944.)* Összeállította DÖMÖTÖR Sándor. Vasi Élet és Irodalom. Vas megye irodalmának múltja és jelene. Szombathely, 1957. 163—181. l. — *Az „Irott Kő” (1936—1944.)* Összeállította KISKERTI Károly. Vasi Élet és Irodalom. Szombathely, 1957. 186—199. l.

elveit az illető folyóiratok használatának speciális követelményeivel. Elvi bibliográfiai szempontból azonban mégis tapasztaltunk hiányosságot is: az összeállító a tartalommutatóban nem oldja fel az álneveket és a kriptonimokat. Így az álnevek és a kriptonimok alá került anyag teljesen holt, hasznavehetetlen anyaggá válik, hiszen e rész keretében meghatározott szerzők munkásságát keressük.

A *Hadtörténelmi Közlemények* mutatója hét részre osztja anyagát: I. Szerzők betűrendes mutatója, II. Időrendi mutató, III. Betűrendes személynévmutató, IV. Várak, helységek, csatahelyek betűrendes mutatója, V. Könyv-, cikk-, folyóiratismertetések mutatója, VI. Képek, mellékletek tárgyszerinti betűrendes mutatója, VII. Hadjáratok, csatavázlatok időrendi mutatója.

A mutató alapján a folyóirat elég sokoldalúan lenne használható. A legfőbb hiányossága azonban az, hogy nem enged bepillantást a cikkek címei mögé: a VI. és VII. rész kivételével ugyanazt a cikk-címanyagot vizsgálják az egyes részmutatók a maguk speciális szempontja szerint. Hiányzik tehát egy tárgy- és személynévmutató, mely a cikkek *címeiben* foglaltakon túlmenően feltárná a folyóirat anyagát. Jól mutatja ennek hiányát a III. rész, mely csak azokat a történelmi személynéveket tartalmazza, melyek a cikkek címeiben is megtalálhatók. Ugyanezt a hibát követi el a IV. rész is, mely csak a címekben feltüntetett helyneveket közli. Ezek a mutatóban jelentkező hiányok nem teszik lehetővé ennek az értékes történettudományi folyóiratnak teljes mélységű kihasználását.

A folyóirat használatának követelményeihez sokkal jobban alkalmazkodott a gyakorlati irányú *Köznevelés* mutatójának összeállítója. Az inkább elméleti, történelmi jellegű folyóiratokhoz alkalmas általános betűrendes tárgy- és névmutató helyett, nagyon helyesen, a gyakorlati szakemberek, pedagógusok számára sokkal használhatóbb és tanulságosabb szisztematikus tárgymutatót állított össze. A folyóirat

cikkeinek címeit a pedagógia főbb tárgykörei szerint csoportosítja, e tárgykörökön belül még kisebb csoportokat létesít, melyeken belül a szerzők betűrendjében sorolja fel az anyagot. Így a mutatóban a kutató szinte a legapróbb pedagógiai problémákra is könnyedén talál irodalmat, s ráadásul az egyes kérdések rokonterületének irodalmát is szemmel tarthatja. Még jobban növelik a mutató használhatóságát az egyes, keveset mondó címekhez fűzött annotációk.

Utóljára hagyjuk, mint legkevésbé igényes és értékes mutatókat, a *Vasi Szemle* és az *Irott Kő* mutatóit. Igénytelenségüket már az is jelzi, hogy nem is önálló köntösből jelentek meg, hanem egy Vas megye irodalmát bemutató antológiában. Tulajdonképpen egyszerű tartalommutatók, melyek a szerzők betűrendjében sorolják fel anyagukat, minden külön igény nélkül. Ez különösen a *Vasi Szemle* esetében bántó: értékes helytörténelmi jellegű folyóirat volt, számos fontos helyismereti vonatkozású cikk található benne. Ebből a szempontból azonban alig használható, mert a mutató csak szerzők szerint sorolja fel a folyóirat cikkanyagát. Így azután egyáltalában nem fogja elérni azt a célt, amit az összeállító az előszóban szánt neki: „Szeretnénk, ha ez a felsorolás ösztönzést nyújtana helytörténelmi kutatásainkhoz azzal, hogy megmutatja, hol kell folytatnunk az elődeink által elkezdett munkát...” Helytörténelmi folyóirat mutatója ugyanis semmiképpen sem lehet meg tárgy- és helységnévmutató nélkül, hiszen csak ezek tárhatják fel megfelelően e folyóirat típus anyagát.

Rövid áttekintésünkéből is kitűnik, hogy a folyóiratmutatók készítésének csak általános elvi szabályai vannak (lehetőleg tartalmazni kell lennie, szükség van szerzői tartalommutatóra, különféle tárgy- és névmutatókra stb.), melyeket azonban minden esetben alkalmazni kell a folyóiratok által képviselt tudományos terület sajátos követelményeihez. Ezek szem előtt tartásával jön létre a jó mutató (*Magyar Nyelv, Nyelvtudományi Közlemények*), a

részlegesen jó (*Hadtörténelmi Közlemények*), teljes mellőzésük (*Vasi Szemle, Irott Kő*) azonban csorbitja, illetve teljesen lehetetlenné teszi a folyóiratok jó használatát.

D. GÁL ÁGOTA

Olvasó gyermekeink. Tanulmányok és cikkek az irodalmi nevelés köréből. (Szerk. HARSÁNYI István.) Bp. 1957. Tankönyvkiadó. 302 l.

Szerény külsejű, fűzött könyvecske jelent meg az ismeretterjesztő művek között, a Tankönyvkiadó gondozásában. Bár a fedelet díszítő montázs ötletes és vonzó, a kiadvány első pillantásra egyáltalán nem árulja el értékeit.

Egy rendkívül ritka és ugyanannyira fontos szakmunka kerül vele az olvasó kezébe magyar nyelven. Erre azért térünk ki nyomtatékkal, mert mint a tanulmánykötet bizonyítja, anyanyelvünkön szegényes és sokban elavult a szakirodalom. Az érdekes antológia szerzői a Gyermeklélektani Intézet munkatársai, a mű célja, hogy bepillantást adjon az olvasás pszichológiájába.

Ismeretes, hogy milyen sokan szólnak bele gyakorlatilag egy könyv kiadásába, a szempontok milyen légióját kell számbavenni, míg a könyvből anyagi valóság lesz. Itt nem annyira az elvi, inkább a technikai bonyodalmakra gondolunk. Amikor pedig a mű megjelenik, ismét a legkülönbébb követelmények ütközőpontjába kerül, ám azt a legritkább esetben hallhatjuk, hogy megszólalna a pszichológus is, és elkészítené a maga mérlegét. Pedig — mint a jelen munka is tanúsítja — társadalmi szempontból nincs avatottabb bíráló nála, ami egyben azt is jelenti, hogy az egyes olvasó és maga az író tőle tanultak leginkább.

Mostanában többször szóba került hazai viszonyaink elmaradott mivolta más szocialista és egyes tőkés államokhoz képest a gyakorlati lélektan alkalmazása terén. Anélkül, hogy erre bővebben kitérnénk, a Gyermeklélektani Intézet e kitűnő színvonalú munkája felveti bennünk a kérdést: vajon nincsen-e máris megfelelő

gárdánk arra, hogy ezt az állapotot eltüntessük? A könyvkultúra szempontjából problémánk így fogalmazódna meg: Amikor már eddig is ilyen szépségű, hasznos eredményt értek el a magyar kutatók, miért nem tud erről többet az irodalompolitika, a könyvkiadás és a pedagógia gyakorlata?

A Gyermeklélektani Intézet kollektívája előrebocsátja, hogy nem tudta ezúttal közreadni a tárgykörre vonatkozó munkásságának egészét, de egy olyan tanulmány-sort nyújt át az érdeklődőnek, amely a legkisebb gyermek első könyvélményétől, a leporellótól a serdült ifjú kialakult olvasóprofiljáig halad. Az egyes tanulmányok minden esetben a megfigyelések, a tárgyi valóság lejegyzésének lelkiismeretes módszerével dolgoznak, sok száz aprócska tény — esetleg egy pszichológus apa elmélyült munkája — adja a nyersanyagot, amelyből az általánosítás bázisa kialakul.

Az irodalmár számára alig képzelhető el izgalmasabb buvárlat, mint amire HARSÁNYI István WEÖRES *Bőbitájának* elemzésével vállalkozott. A maga elé tűzött kérdésre — miért kitűnőek WEÖRES gyermekversei? — meggyőző alaposággal felel meg, számbavéve a költészet minden tartalmi és formai elemét a gyermeki befogadó készség oldaláról. Ez több, mint esztétika, bár az is, méghozzá nagyon konkrét módon. Bár erre HARSÁNYI nem törekszik, munkája azt is bizonyítja, hogy az irodalom célbatalálása, ez a társadalmi mozzanat, elválaszthatatlan az esztétikumtól.

A számos sikerült munka közül G. DONÁTH tanulmányát emeljük ki, mivel valóban egyedülálló a maga nemében. *A lányregény és a lányregénykorszak* dolgozik a leggazdagabb technikai — mondhatni matematikai — apparátussal egy olyan homályos probléma tisztázásán, amelyet sem nálunk, sem másutt nem tudtak eddig sikerrel megközelíteni.

G. DONÁTH elismerésre méltó munkamódszerében talán az a legimponálóbb, hogy igen tetszetős elítéleteket állított félre. Először sokrétű gyakorlati munká-

val anyagot gyűjtött a korosztály izlésének tárgyi felmérésére. Amikor előtte állt a tény: a kisleányok ma is elevenen élő, mohó érdeklődése a régiesnek vélt szentimentális történetek iránt, kibontotta ennek a ténynek minden összetevőjét, megnézte összes társadalmi együttthatóját, és eszerint utalt a teendőkre. Könnyű lett volna G. DONÁTH tapasztalataiból pesszimista következtetéseket levonni, mintegy lefegyverezni a szocialista szándékú pedagógiát, amely eddig nem mindig nyúlt szerencsés eszközökhöz. A tanulmány pozitívuma, hogy ezt nem teszi, hanem egy reális és világnézetileg többletet jelentő kivezető formát jelöl meg, a modern értelemben vett nőies lányalakra épülő regénnyel.

Nemcsak a szülő, a tanár, a lektor vagy ifjúsági funkcionárius, — az alkotó tudós és író számára is meglepő igazságokról vall HARSÁNYI Istvánnak családi tapasztalaton épülő monográfiája: *Az olvasmányok hatása egy fiúgyermek természettudományos érdeklődésének kibontakozására és ennek párja Egy leány olvasás iránti érdeklődésének alakulása a serdülés előtt és a serdülés idején.* Mindazok a részletek, amelyekből az egyéniség formálódásának folyamata létrejön, megvilágosodnak az olvasó előtt. Mennyire hasznos volna ezt számbavenni azoknak a szülőeknek, akik értetlenül állnak kamaszgyermekük vágyaival és véleményével szemben és azoknak a pedagógusoknak, akik nagy elszánással, de gyakran kevés sikerrel próbálnak sokoldalú, komoly érdeklődésű ifjakat nevelni!

A könyv zárórésze a ponyváról beszél, az általános deklarációkon messze túlmenő hitellel és bizonyító erővel. Tudott dolog, hogy nálunk is sok ember szellemi fejlődése már kezdetben kátyúba jut a deformáló hatású olvasmányok miatt. A ponyva hatása azokra, akikben az erkölcsi tudat, a szocialista magatartás normája meg sem szilárdulhatott még zsenge koruk miatt, sokszoros. TÓTH Béla munkája szerencsére mentes az illúzióktól. Az orvoslás módját — helyesen — az általános műveltség emelkedésében, a tömegek szellemi

igényeinek gyarapodásában látja. Így halványul majd el a rossz példa a családban, és így mélyül el a társadalom felelősségének tudata.

Aki számot vet az utóbbi tizennégy év váltoásaival, az reálisnak ítéli meg ezt a perspektívát. Talán a haza határai között mindennek az igazsága nem is tűnik annyira szembe, mintha egy kissé nyugatabbra megyünk, és megpillantjuk azt az összképet, amely annyi külföldre vetődő magyar intellektuellnek okozott csalódást. Európa legősibb kultúrájú államaiban, a nyomtatás, a bibliofilia klasszikus földjén terjed az analfabetizmus egy különös formája, amely abból áll, hogy a kisemberek milliói kizárólag a pompásan nyomott, selejtes tartalmú képes folyóiratokat olvasják, — a komoly irodalom élvezete néhány szakmára korlátozódik. Bár nem állíthatjuk, hogy azt a nyomasztó elmaradottságot, melyet sok évszázad örökölt a mai Magyarországra, szellemi téren már felszámoltuk, úgyhogy nyoma sincs, — annyi biztos, hogy nálunk másirányú görbe jelzi a tömegek olvasmányélményének fejlődését.

A gyermekek irodalmi kultúrájának ügye tehát összefügg az egész társadalom művelődési színvonalának emelésével. Ma számtalan olyan kisiskolás olvas, akinek szülője a könyvnek szükségét nem érezte, vagy ha érezte is, vágyai nem teljesülhettek. Ezeknek a gyermekeknek a családi kör még nem nyújthat példát és támaszt az olvasásban. De egy nemzedékkel később már minőségi változást fogunk tapasztalni a társadalom olvasásában és olvasmányigényében: a jövődönnek már sokkal szélesebb alapja van azokban a milliókban, akikhez már gyermekkorukban elért az irodalom.

ARDÓ MÁRIA

Stigler István: Székesfehérvár nyomdászatának 150 éves története. István Király Múzeum Közleményei. B. sorozat 6. sz. Székesfehérvár, 1957. Kiadja a Fejér Megyei Helytörténeti Munkaközösség. Székesfehérvári Ny. 29 1. 9 t.

Az István Király Múzeum gazdag és sokrétű helytörténeti munkásságából ki szeretnénk emelni Székesfehérvár nyomdászattörténetének első összefoglalását, mint ennek az amúgysem nagyon kultivált műfajnak egyik örvendetes termékét.

A füzet érdekes bevezetőjében FITZ Jenő, a sorozat szerkesztője, a város 1806/07-ben meginduló nyomdászatának szellemi előzményeit a középkori Székesfehérvár magas fokú és kiváltságos kulturális helyzetében jelöli meg, és rövid áttekintést ad a helybeli nyomdák legkiemelkedőbb nyomtatványairól. Mindamcllett, hogy közülük csak VÖRÖSMARTY-nak a SZAMMER Pál nyomdájában készült *Bujdosók* c. drámája és a *Csongor és Tünde* kiadását tartja országos jelentőségűnek, a helyi művelődés szempontjából azonban mégis jelentékenynek ítéli meg a nyomdák tevékenységét.

Maga a tanulmány, első és nagyobbik részében, végigvezet a székesfehérvári nyomdászat történetén, amely a múlt század utolsó negyedéig szorosan összefonódik az Augsburgból bevándorolt SZAMMER család itteni ágának életfolyamával. SZAMMER Mihály 1806-ban nyert királyi privilégiumot egy székesfehérvári nyomdára, s ezzel nemcsak a családja hírnevét alapozta meg, hanem Székesfehérvár nyomdászatának is lerakta alapjait. A cégnek legkiválóbb vezetői, az alapítón kívül, özv. SZAMMER Mihályné, ennek fia, Pál, — VÖRÖSMARTY Mihály jóbarátja —, azonkívül Pálnak negyvennyolcas érzelmű özvegye és ennek fiai: Pál meg Imre voltak. Ez utóbbiak nevezik el a nyomdát VÖRÖSMARTYRÓL. Imre azonban hamarosan kiválik a cégből és új, virágzó nyomdát szervez, amelyben KNER Izidor is működött. Ebből lett később a jőhírű Pannonia Nyomda. A régi céget CSITÁRY Kálmán veszi meg. Utódai nagy és komoly üzemmé fejlődnek. Fontos kiadványa KÁROLY János ötkötetes műve: *Fejér megye története*.

STIGLER István egyenként és részletesen tárgyalja meg a többi nyomdát is, — közülük kiemelkedőbb a *Székesfehérvári Szemlét* előállító Debreczeni Nyomda, —

egészen a város nyomdáit egyesítő, államosított Székesfehérvári Nyomdáig, s mindeniknél felsorolja a legfontosabb kiadványokat.

A második részben végigkíséri az 1902-ben megalakult és a székesfehérvári nyomdászat történetétől elválaszthatatlan Székesfehérvári Munkások Segélyegyletének, majd Szakszervezetének mozgalmas eseményeit és működését.

STIGLER István alapos felkészültséggel, bő illusztrációkkal, sok adattal és mindig végig lekötő előadásban megírt tanulmányának példáját többi városaink is követhetnék. Úgy véljük, fiatal könyvtáros szakembereink szép feladatot teljesítenének, és a helytörténeti kiadványsorozatok révén egyben a disszertációik részére publikációs lehetőségekhez is jutnának, ha minél többen vállalnák hasonló feladatok megoldását. Így egy-egy értékes téglával járulnának hozzá nyomdászat-történetünk épületének megalkotásához.

SZEKERES MARGIT

Szomoru István: A ceglédi hírlapírás története. I. 1878—1919. Cegléd, 1957.

Ez a háromíves dolgozat két vonatkozásban is igényt tart a figyelemre: 1. Felöleli a ceglédi hírlapírás történetének négy évtizedét, s tárgyalja a jelzett időszakban megjelent összes helyi újságokat 1919. augusztus 1-ig, a Tanácsköztársaság bukásáig. 2. Értékes, ismeretlen nyomdátörténeti adatokat szolgáltat Ceglédről.

A jelzett időszakban 20 hetilap jelent meg. Közülük a *Cegléd* (1878—79, 1883—1904, 1908—1919), *Cegléd és Vidéke* (később *Ceglédi Újság* 1883, 1891—1895, 1898—99, 1899—1919) és a *Népakarat* (1919 ápr. 1—aug. 1.) érdemel figyelmet. A *Cegléd* háromszor indult neki útjának, sok értetlenséggel kellett megküzdenie és újra meg újra nekilendülnie, míg elérte a 40. évfolyamot. A *Cegléd és Vidéke*, később *Ceglédi Újság* szintén többszöri újratekzés után 1919 áprilisáig működött. Ez újságok szerkesztői kistehetségű dilet-

tánsok, botcsinálta újságírók voltak, vagy politikai karrierre törő helybeli ügyvédek, minden különösebb perspektíva és koncepció nélkül. A függetlenségi, 48-as Kossuth-párt álláspontján voltak ugyan, de a pártpolitika kimerült a görögtüzes frázisokban. Ez a párt s a vele kapcsolatos 48-as olvasókör invitálta meg TÁNCSICS Mihályt 1876-ban, hogy Cegléden telepedjék meg. Az első lelkendező napok elmúltával szinte éhenveszni hagyták. Kossuth Ferencet ceglédi képviselősege idején túlzott propagandával szolgálták, ami neki magának is terhére volt.

Külön kell megemlékeznünk a *Nép-akaratról*. Ez a lap a Tanácsköztársaság idején jelent meg mint a helyi Szocialista Kommunista Párt hivatalos lapja. Bátor, kemény, őszinte és öntudatos hangjával, változatos anyagával igyekezett átfogni a helyileg megoldásra váró problémák teljességét, következetesen védte a munkáshatalmat és a dolgozók egyetemes érdekeit. A lap mindössze három hónapig jelent meg, mégis jelentős munkát végzett.

A szerző nem vállalkozott nagyigényű értékelésre, amelyre pedig a felsorolt újságok évfolyamainak személyes birtokában vállalkozhatott volna. Láthatólag került a kényes kérdéseket, az elvi állásfoglalást, s így munkájának hírlapokkal foglalkozó része, ha helyileg nélkülözhetetlen, hézagpótló is, nem több szorgalmasan összehordott pozitivistá adathalmaznál.

Külön kívánjuk kiemelni dolgozatából azokat az adatokat, melyek országos érdeklődésre is számot tarthatnak szakmai vonatkozásokban, s ezek a ceglédi nyomdatörténeti adatok, melyeket a szerző nagy fáradtsággal, utánjárással hozott felszínre az ismeretlen „mélyvízből”.

Az első ceglédi nyomdász: LESSKA Nándor 1878 nyarán telepedett meg a városban. 1850. szeptember 12-én született Ausztriában, Schurns nevű faluban. 1865–68-ig Gyulán DOBAY János nyomdájában tanulja a nyomdászatot, s ugyanott 1869-ig betűszedőként volt alkalmazásban. 1870–71-ben a budapesti Egyetemi

Nyomdában működött. 1872-ben LONTAY Antal nyomdájában, 1872–75-ben Debrecen városi nyomdájában találjuk mint gépmestert, 1875–76-ban ismét Gyulán, 1877-ben Budán az Állami Nyomdában. Ólommérgezése miatt az orvosok eltiltják a munkától, s így juthatott arra a gondolatra, hogy valamelyik csendes, vidéki városkában maga is nyomdát nyit. Családja szépen felszerelt nyomdát szerzett neki, de a nyomda felállítása után néhány hónapra saját gyászjelentését nyomtatták ki: 1879. január 19-én elhunyt, 29 éves korában.

LESSKA kezdeményezte az első hetilapot: 1878 karácsonyán jelent meg a *Czegléd* első mutatványyszáma, melyet egy hét múlva az I. évf. számai követtek.

A nyomdát testvére, LESSKA Karolin vette át, majd egy hónap múlva az ismeretlen helyről ideérkezett PIRINGER János.

1883-ban új nyomdász került a városba, GEBEY Endrének hívták.

Három év múlva, 1886. július végén nyomdája megszűnt s vele az itt nyomtatott *Czegléd* is. Következő néhány számát Nagykőrösre vitték át nyomtatni.

1866 augusztusától már ismét van nyomdája a városnak: PIROS József és társaié, amely a legmodernebb betűanyaggal volt felszerelve. PIROS eredetileg könyvkötő volt, és a Vasút utca 101. alatt rendezte be telephelyét. Nyomdásztársának nevét nem sikerült kideríteni. A szerző úgy véli, hogy a PIROS-nyomda a GEBEY-nyomdának utódja volt. Ezt látszanak igazolni a lap azonos betűtípusai, s a lapban használt sarok- és szegélydíszek hasonlósága. 1891 áprilisától a PIROS-nyomdában készült a *Czegléd és Vidéke* c. lap is.

Az évfolyamok hiányossága miatt nem állapítható meg pontosan, hogy a *Czegléd*-et mikor „ragadta magához” SEBŐK Béla helybéli nyomdász (feltehetőleg a 90-es évek végén). A szerkesztőség tagjai ekkor egyöntetűen kiléptek és új lapot indítottak *Czeglédi Újság* címen, s ebbe beolvasztották a *Czegléd és Vidéke* c. lapot is, mely IX. évfolyamában járt ekkor, s a NAGY Elek-féle nyomdában készült.

NAGY Elck „gyorsajtója” később a református bazárépületben működött. A *Czeplédi Ujság* mellett a nyomdász egy másik lapot, a *Czeplédi Közlönyt* is megindította.

Az első világháború idején (1916 végén) vette át SÁRIK Gyula a *Czeplédi Ujság* szerkesztését és kiadását. Ugyanekkor megszűnt a lap „politikai” jellege, s mint „társadalmi és közgazdasági” hetilap jelent meg. SÁRIK élelmes, vállalkozó szellemű nyomdász volt. Könyvnyomdája, könyvkereskedése mellett mozit is üzemeltetett,

melynek propagálására *A Mozi* címmel időszaki műsorlapot is nyomtatott.

A tárgyalt időszak nyomdái: LESSKA-, GEBEY-, PIRINGER-, PIROS-, NAGY Elek-, SEBŐK-, SÁRIK-nyomda még primitív betűanyaggal és nyomógépekkel volt felszerelve. Mindegyikük kizárólag kéziszedéssel állította elő a „tükröket”, s a „gyorsajtót” emberi erő mozgatta. (Inasgyerekek, alkalmi napszámások.) A lap tulajdonosok egy kivételtől eltekintve a helyi nyomdászok voltak.

NAGY DEZSŐ

Vasi élet és irodalom. Vas megye irodalmának múltja és jelene. Szerkesztette PALKÓ István, sajtó alá rendezte KUNTÁR Lajos. A TTIT Vas megyei Szervezete Irodalmi Szakosztályának kiadványa. Szombathely, 1957. 210 l.

Az utóbbi években — hazánkban és külföldön egyaránt — egyre inkább kezdik felismerni a helytörténeti kutatások jelentőségét. Tanulmányok méltatják azt a fontos szerepet, amelyet e kutatások a nemzeti történelem számára jelentenek, és kiadványok látnak napvilágot, melyek valamely kisebb közösség: falu, város, megye stb. múltjával, történetével foglalkoznak. E művek közül ezúttal arról a kötetéről szeretnénk szólni, amelyet *Vasi élet és irodalom* címmel adott ki a TTIT Vas megyei Szervezetének Irodalmi Szakosztálya. Az összeállítás szerkezete szempontjából úttörő jellegű. Átfogó képet ad ugyanis Vas megye szellemi életének múltjáról és jelenéről. A *Múlt* című fejezetben a megyével valamilyen módon kapcsolatos irodalomtörténeti tanulmányok mellett megtaláljuk a szombathelyi Berzsényi Dániel Könyvtár vázlatos történetét, a *Jelen* című fejezetben vasi írók műveit és műfordításait, a harmadik részben pedig *Megyénk irodalmának bibliográfiája* cím alatt nyomdászattörténeti, sajtótörténeti és bibliográfiai összeállítást találunk. Bennünket elsősorban az utóbbi rész, valamint a szombathelyi könyvtárról írt tanulmány érdekel közelebről. KUNTÁR Lajos tanulmánya (*A Berzsényi Dániel Könyvtár vázlatos története*) már témája miatt is figyelemre méltó és egyben példamutató is a jövő helytörténeti kutatásai számára: könyvtáraink történetének feltárása jelentősen gazdagítja helyi és nemzeti kultúránk történetét egyaránt!

Ugyancsak KUNTÁR Lajos készítette a Vas megyei könyvnyomdászattal foglalkozó összeállítást. Bevezetőben azzal a jelentékeny szereppel foglalkozik, amelyet — főleg a sárvár-újszigeti, németújvári és a monyorókeréki nyomdák révén — Vas megye játszott a magyar nyomdászat történetében. Ezután a vasi nyomdák első műveinek a felsorolása következik, amelyek között ott találjuk az első magyar nyelven nyomtatott könyvet, SYLVESTER *Új Testamentumát*. A továbbiakban a szerző a megye nyomdásznak a harcairól és a munkásmozgalomban való részvételükről ír. Végül a Vas megyei nyomdák termékeiről közöl összeállítást. A Berzsényi Dániel Könyvtár 1955-ben létrehozta *Savariensia* gyűjteményét, amely a vasi szerzők műveit, a vasi nyomdákban megjelent és a Vas megyéről szóló műveket tartalmazza. E nyomdakatalógust adták közre most nyomtatásban: mindazokat a műveket tartalmazza, amelyek 1956 végéig a Berzsényi Könyvtár állományába kerültek. E tájanyag nyomdák szerint van csoportosítva.

A kötetben ezek után két vasi folyóirat ismertetése, illetve tartalmának feltárása következik. DÖMÖTÖR Sándor a *Vasi Szemle* (később: *Dunántúli Szemle*), KISKERTI

Károly pedig az *Irott Kő* tartalmának ismertetését adja. A *Vasi Szemle* célját indulásakor Vas megye helytörténetének szolgálatában jelölte meg. II évfolyamában igen gazdag anyag gyűlt össze a megye múltjával, történetével, irodalomtörténetével és természettudományi vonatkozásaival kapcsolatban. A folyóirat a VII. évfolyamától kezdve a *Dunántúli Szemle* címet vette fel, s ettől kezdve Vas megyén kívül Veszprém és Zala megyék hely- és művelődéstörténeti folyóirata is lett, „az ország Nyugatának tágabb horizontú orgánuma”. A szerkesztők — elsősorban PÁVEL Ágoston főszerkesztő — lelkes munkája a kultúra terjesztése körül oly korban, amikor ezért alig járt elismerés és támogatás, de a folyóirat II évfolyamának gazdag anyaga is indokoltá teszi, hogy a mai kutatók se felejtkezzenek meg róla. Anyagának megismeréséhez hasznos segítséget nyújt az az összeállítás, amely a *Vasi (Dunántúli) Szemle* cikkeit tartalmazza a szerzők betűrendje szerint.

Vas megye másik jelentős irodalmi folyóiratáról, az *Irott Kőről*, első szerkesztőjének, BÁRDOSI NÉMETH Jánosnak a visszaemlékezéseit olvashatjuk még a kötetben. Az *Irott Kő* 1936-ban indult a szombathelyi Faludi Ferenc Irodalmi Társaság kiadásában. Céljával azt tűzte ki, hogy irodalmi gócpontot építsen ki vidéken, és napfényre hozza a Dunántúl sajátos színeit és problémáit. Hogy ez mennyire nem vezetett regionalizmus-hoz, bizonyítja a folyóirat cikkeinek a feltárása, melyet KISKÚTI Károly végzett el.

A kötet végén találjuk még a vasi írók felszabadulás után megjelent kiadványainak a bibliográfiáját. (Összeállította KUNTÁR Lajos.)

KÓKAY GYÖRGY

Makoldy Sándor: Újabb kutatások eredményei a reformkorszak gyorsíróiról. BORSOS Márton, HAJNIK Károly és VASVÁRI Pál. Bp. 1957, Magyar Gyorsírók és Gépírók Országos Szövetsége, 40. l. (Gyorsírók és Gépírók Könyvtára 6.)

A könyvtártudomány szélesebbre vont határterületein belül feltétlenül helyet kell adnunk a gyorsírás történetének és technikájának. Az írástörténetet nem lehet befejezettek tekinteni ott, ahol a kézirat-másoló helyét a könyvnyomtató vette át. A kézírás történetének pedig azóta kétség-telenül legfontosabb útjelzője a gyorsírás különböző módszereinek kidolgozása és elterjedése.

MAKOLDY Sándor, a magyar gyakorló gyorsírók és ugyanakkor a magyar gyorsírástudomány egyik legkiemelkedőbb egyénisége volt az elmúlt fél évszázadban. A nemrég elhunyt mester ezért megérdemli, hogy emléke előtt a *Magyar Könyvszémle*-ben legalább az utolsó önállóan megjelent munkájáról szóló kis beszámoló adjon hangot a gyásznak és a tiszteletnek.

A kis munka mindenekelőtt azzal a meglepő tanulsággal szolgál, hogy a gyors-

írás művészete szorosan összefüggött a múlt század dicsőséges középnevesi reformmozgalmával. Nemcsak azért, mert SZÉCHENYI, majd KOSSUTH és kortársaik nagy érdeklődése a gyorsírás iránt bizonyítja a haladás minden megnyilvánulása iránt való mélységes megértésüket, de azért is, mert a reformmozgalom egyik legfőbb követelésének: a gondolat és a sajtó szabadságának kiküzdésében egy időben nagyobb szerep jutott az első gyorsíróknak, mint azt a történelmi kézikönyvek alapján általában ismerjük. MAKOLDYtól tudjuk meg, hogy az első magyar gyorsírási jelekkel nyomtatott könyv SZÉCHENYI *Világjának* Borsos Márton-féle átírása volt, (egyetlen példánya jelenleg az OSzK kéziratárchívumban van), ő ismerteti részletesen HAJNIK Károly és az első magyar gyorsírók szerepét az 1832–36-i országgyűlésen a tervezett országgyűlési újság előkészítése körül (érdekes kommentárokat fűzve KÖLCSEY országgyűlési naplójához), és végül a kis posthumus munka összegezi VASVÁRI Pál szerepét a magyar gyorsírás történetében, ugyanakkor azt a szerepet is, amely a márciusi ifjúság egyik legkiemelkedőbb egyéniségé-

nek egyéni fejlődésében a gyorsírással való foglalkozásnak jutott.

MAKOLDY Sándor hagyatékát a gyorsírókon kívül a könyv és a sajtó történései is kegyelettel fogják őrizni.

DEZSÉNYI BÉLA

Gáldi László: A magyar szótár-irodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp. 1957, Akadémiai Kiadó, XIV, 586. l.

Az utóbbi pár évben szótáriradalmunk mintha reneszanszát élné: egymás után jelennek meg kisebb nagyobb kétnyelvű szótáraink, az *Értelmező Szótárról* és az *Akadémiai Nagyszótárról* is egyre több szó esik. Mi sem természetesebb, minthogy ezzel párhuzamosan feleled szótáriradalmunk múltja iránt is az érdeklődés. Elmélet és gyakorlat, szótártörténetünk kutatásának és a szótárkészítés gyakorlati munkájának termékeny egymásra hatásából született meg GÁLDI László nagy tanulmánya is: *A magyar szótáriradalom a felvilágosodás korában és a reformkorban.*

Az úttörés — mint a magyar nyelvtudomány annyi más területén is — MELICH János nevéhez fűződik, 1907-ben megjelent könyvében a szótáriradalom történetét „a legrégebbi szójegyzékektől P. Párizig” dolgozta fel. Azóta ebből a tárgykörből úgyszólván egyetlen részlettanulmány sem jelent meg, és GÁLDI Lászlónak a nyilvánvaló hiányokat kézirat kutatásokkal, összehasonlító elemzések aprólékos munkájával kellett pótolnia.

A tanulmány címében megjelölt kor — a felvilágosodás és a reformkor — a szótáriradalom történetében is cezúrát jelent. Míg a megelőző korokban idegen nyelvek mintájára akarták számba venni a magyar szókészletet, nyelvünk még nem szakadt el a latin járszalagjáról, és szótáraink is elsősorban nyelvtanítási célokat szolgáltak, addig korszakunkban a latin egyre inkább háttérbe szorul, és a szótárak is új hivatást töltenek be; céljuk már nem a konzerválás, hanem az új szavak, a neo-

logizmusok vagy általában a korszerű nyelv népszerűsítése, terjesztése.

A szótárak azonban nemcsak a nyelvtanítás és nyelvművelés eszközei, hanem többé-kevésbé regisztrálói is egy bizonyos korszak szókincsének. GÁLDI miközben a szótárelmélet változásait és a szótárkészítés gyakorlatának történetét számba veszi, ugyanakkor a szókincs változását, gazdagodását, fejlődését is megrajzolja; ahogy opponensi véleményében BÁRCZY Géza akadémikus mondja: „... a lekszikográfiai vizsgálatot szerencsés összefüggésben adja a lekszikológiával”. Példái, elemzései — miközben egyes szótárak anyagának geneziséét kutatja — gazdag adalékkal szolgálnak nemcsak a nyelvtudomány más területeinek, de az irodalomtörténészeknek is, hiszen a felvilágosodás és reformkor a szótárkészítés „legköltőibb korszaka” volt, és a szótárirók sorában ott találjuk többek közt BESSENYERT, KAZINCZYT, KÖLCSEYT, VÖRÖSMARTYT stb.

GÁLDI László nagyszabású tanulmánya a nyelvtudomány egyik legelhanyagoltabb területének, a szótártörténetnek első modern szempontok szerinti feldolgozása. Ezen belül is annak a korszaknak, amelynek előzményeit MELICH János rajzolta meg idézett dolgozatában, körvonalai pedig SÁGI István kiegészítésre váró bibliográfiája alapján voltak sejthetők.

Egyetlen kritikai észrevételünk az lehet, hogy a könyv gazdagon burjánzó anyagában — hiszen egyszerre részlettanulmány és nagyvonalú összegezés — nem rajzolódna ki világosan a fejlődés különböző állomásai, és így azok, akik nem foglalkoztak behatóbban a szótártörténet kérdéseivel, csak nehezen tudnak tájékozódni a problémák és adatok tömkelegében.

ALBERT GÁBOR

Újabb könyvtartudományi művek.

Allami Könyvterjesztő Vállalat 69. sz. antikvár boltja. *Antikvár könyvjegyzék.* 6. sz. Bp. [1958], Soksz. 15 l.

Allami Könyvterjesztő Váll. *Magyar írók művei.* Bp. 1958, Athenaeum ny.

[Budapest.] *A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára.* [Ismertető.] Bp. 1958, Franklin ny. 15 l.

[Budapest.] *Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtár. Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról a tanszéki dolgozók számára.* 1958. 5. (Szerk. a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának bibliográfiai és tájékoztatási csoportja.) Bp. 1958, Házi soksz. II, 116 l.

[Debrecen. Egyetem.] *Debreceni egyetemi bibliográfia. A Kossuth Lajos Tudományegyetem tudományos dolgozóinak irodalmi munkássága az 1956. január 1-től 1957. június 30-ig terjedő időszokról.* Debrecen 1958, Felsőokt. Jegyzetell. soksz. Bp. 61 l. ([Debrecen. Egyetemi Könyvtár.] A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának közleményei. 9.)

DROBNÁ, ZOROSLAVA: *Les huit miniatures tchèques de Budapest.* [Bp. 1958], Képzőművészeti Alap. 22 l. (Klny. a Bulletin du Musée National Hongrois des Beaux-Arts 1957. évf.-ából.)

Feljegyzések a letéti könyvtárak közsegésítéséhez szükséges feltételekről. [Bp. 1958], [Házi soksz.] 3 lev.

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Újabb külföldi szerzemények. (Tudományos és ismeretterjesztő művek.) 3. füzet 1958. ápr.—jún. (Összeáll. a Feldolgozó Osztály Katalogizáló Csoportja.) Bp. 1958, Lakóterv. soksz. 70, [16] l.

A kaland mesterei. Bibliográfiai váltogatás a világirodalom kalandos műveiből. (Összeáll.) ECSEDY Andorné, GÁLICZKY Éva. Ill. SÁRDY Károly, SZECSKÓ Tamás stb. [Kiad. a] Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Bp. 1957 [1958], Franklin ny. 144 l., 1 t.

[Kaposvár.] *Megyei Könyvtár. A kaposvári — évkönyve 1957.* (Szerk. KELLNER

Béla, KÁVÁSSY Sándor.) Kaposvár 1958, Somogym. ny. 72 l.

KÁROLI Gáspár *Válogatott munkái.* (Összeáll. [és az utószót írta] VARGHA Balázs.) Bp. 1958, Magvető. 404 l. (Magyar Könyvtár.)

[Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztály.] — *munkája 1956—1957-ben.* [Írta:] BÓKA László. (BÁRCZY Géza, TURÓCZI TROSTLER József. stb. hozzászólásaival.) Bp. 1958, Akad. Kiadó, 1—31. l. (Klny. a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudomány Osztályának Közleményeiből.)

Mezőgazdasági folyóiratok. [Ismertető.] Bp. [1958], Révai ny. 16 l.

PÁL Ernő—PAPP István: *A falusi könyvtárosok feladatai.* Bp. 1958, Pest Megyei Könyvtár. 49 l.

SCHREIBER [Sándor] Alexander: *Die Kaufmann-Haggadah.* (Budapester-Haggadah.) Bp. [1958], Akad. Kiadó. 30 l.

SÜRKÖSD Mihály: *Tudós Wessprémi István.* (Arckép a magyar felvilágosodás előtörténetéből.) [Kiad. a] Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete. Bp. 1958, Akad. Kiadó. 99 l. (Irodalomtörténeti füzetek 16.)

(*A Szépirodalmi Könyvkiadó Tájékoztatója. 1958. július—augusztus—szeptember*) 15. sz. (Összeáll. KÖMŰVES Imre.) [Bp. 1958, Nyomdaip. Tanulóint. ny. 51 l.

Vas megye. Helytörténeti tanulmányok. Szerk. HORVÁTH Ferenc. (Sajtó alá rend. KUNTÁR Lajos.) [Szombathely] 1958, Vas m. Tanácsa. 386 l.

WENDELIN Lidia, F.: *Mozart [Wolfgang Amadeus] Magyarországon.* — *Mozart in Ungarn.* Összeáll. —. A bev. tanulmányt írta MAJOR ERVIN. (Ford. BRODSZKY Ferenc.) Bp. 1958, Orsz. Széchényi Könyvtár. 203 l. (Új bibliográfiai füzetek 2.)

Összeállította: H. IZSÓ LIVIA

TARTALOM

<i>Rác Aranka</i> : Gyermekekönyvtáraink helyzete — Die Lage der Kinderbibliotheken in Ungarn	1
<i>Baldás Sándor—Szabolcska Ferenc</i> : A műszaki könyvtárügy és dokumentáció változó feladatairól — On the varying tasks of technical librarianship and documentation	16
<i>Bisztray Gyula</i> : Az Arany János-kiadások rostája (1883—1958) — Les éditions des oeuvres de János Arany (1883—1958)	23
<i>F. Csanak Dóra</i> : Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig — History of the Library of the Hungarian Academy of Sciences 1826—1849	47

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Kovács Sándor</i> : Miért nevezi Bod Péter Itinerariumnak az Europica Varietast?	74
<i>Trócsányi Zoltán</i> : A Setét Hajnal-csillag-utan budoso címlapjáról	76
<i>Herepei János</i> : Apáczai Csere János könyvtárának töredéke	79
<i>Valkó Arisztid</i> : A Harmonia Coelestis rézmetszőinek egykorú számadásai	85
<i>Hernády Ferenc</i> : A pécsi Klimó-könyvtár múltjából	86
<i>Csatkai Endre</i> : Kísérletek Sopronban újság és folyóirat alapításáa 1850-ig	90
<i>Nagydiósi Gézáné</i> : Egy kölcsönkönyvtár és fiókja 100 évvel ezelőtt	94
<i>Papp Ivánné</i> : Könyvtár Tiszaújlakon (1858—1869)	98
<i>Heltai Nándor</i> : A kecskeméti könyvtár történetéből	103

FIGYELŐ

<i>Tordayné Péter Erzsébet</i> : Mezőgazdasági szakkönyvtáraink helyzete	107
<i>Fallenbüchl Zoltán</i> : A tudománytörténeti életrajzi források kérdéséhez	113
<i>Rózsa György</i> : A földrajzi katalógus kérdéséhez	116
<i>Barta Gábor</i> : A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet „Dokumentáció” Műszaki Bizottságának VII. teljes ülése	119
<i>Falvy Zoltán</i> : Göttweig és Vorau magyar vonatkozású kéziratai	122
Hírek : Emlékezés Szabó Ervinre halálának 40. évfordulója alkalmából (—t)—Keleti klasszikusok kiadása. (G.I.) — A nemzetközi hírforgalom megkönnyítése (G.I.) — Szocialista országok közreműködése a Kelet—Nyugat programban (G.I.) — Könyvtári és bibliográfiai UNESCO albizottság a Szovjetunióban (G.I.)	125

SZEMLE

<i>Vladimír Klimeš</i> : Počátky českého a slovenského noviuárstvi. (Ism. <i>Sziklai László</i>)	128
<i>Az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai.</i> (Ism. <i>Tóth András</i>)	130
<i>Kner Imre</i> : A könyv művészete. (Ism. <i>D. Szemző Piroška</i>)	131
<i>Zenetudományi tanulmányok Kodály Zoltán 75. születésnapjára.</i> (Ism. <i>Kecskeméti István</i>)	133
<i>Südosteuropa-Bibliographie</i> (Ism. <i>Niederhauser Emil</i>)	135
<i>M. Schumann</i> : Bibliographie der Normen für das Gebiet der Dokumentation (Ism. <i>Barta Gábor</i>)	136
<i>Der Grosse Brockhaus</i> (Ism. <i>Szuhay-Havas Ervin</i>)	136
<i>Abraham I. Katsch</i> : Catalogue of Hebrew Manuscripts preserved in the USSR. II. (Ism. <i>Scheiber Sándor</i>)	137
<i>Artur Hübscher</i> : Hundertfünzig Jahre F. A. Brockhaus 1805—1955 (Ism. <i>Scheiber Mária</i>)	138
<i>Magyar folyóiratmutatók 1945 után</i> (Ism. <i>D. Gál Ágota</i>)	139
<i>Olvasó gyermekeink</i> (Ism. <i>Ardó Mária</i>)	141
<i>Stigler István</i> : Székesfehérvár nyomdászatának 150 éves története (Ism. <i>Szekeres Margit</i>)	142
<i>Szomoru István</i> : A ceglédi hírlapírás története. I. 1878—1919 (Ism. <i>Nagy Dezső</i>)	143
<i>Vasi élet és irodalom</i> (Ism. <i>Kókay György</i>)	145
<i>Makoldy Sándor</i> : Újabb kutatások eredményei a reformkorszak gyorsíróiról (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	146
<i>Gáldi László</i> : A magyar szótárirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban (Ism. <i>Albert Gábor</i>)	147
<i>Újabb könyvtártudományi művek</i> (Összeállította : <i>H. Izsó Livia</i>)	147

Ára: 20,— Ft

Előfizetés egy évre 60,— Ft

TABLE DES MATIÈRES

<i>A. Rácz</i> : Les bibliothèques d'enfants en Hongrie (Résumé en allemand).....	1
<i>S. Balázs—F. Szabolcska</i> : Les tâches nouvelles de la bibliothéconomie et de la documentation dans le domaine des sciences techniques (Résumé en anglais)	16
<i>Gy. Bisztray</i> : Les éditions des œuvres de János Arany (1883—1958) (Résumé en français)	23
<i>D. F. Csanak</i> : Histoire de la Bibliothèque de l'Académie jusqu' à la Guerre d'indépendance de 1848—1849 (Résumé en anglais)	47
CONTRIBUTIONS HISTORIQUES	
<i>S. Kovács</i> : La „Europica Varietas” pourquoi a-t-elle été intitulée „Itinerarium” par l'auteur Péter Bod?	74
<i>Z. Trócsányi</i> : La page de titre d'une œuvre de Péter Pázmány	76
<i>J. Herepei</i> : Les restes de la bibliothèque de János Apáczai Csere	79
<i>A. Valkó</i> : Les comptabilités contemporaines concernant les graveurs de la „Harmonia Coelestis”	85
<i>F. Hernády</i> : Contributions à l'histoire de la bibliothèque Klimó	86
<i>E. Csátkai</i> : Plans de journaux et de périodiques à Sopron avant 1850.	90
<i>I. Nagydíósi</i> : Une bibliothèque de prêt et sa filiale en Hongrie il y a 100 ans	94
<i>M. Papp</i> : La bibliothèque de Tiszaújlak (1858—1869)	98
<i>N. Heljai</i> : Contributions à l'histoire de la bibliothèque de Kecskemét.....	103
CHRONIQUE BIBLIOTHÉCONOMIQUE	
<i>E. Torday</i> : Nos bibliothèques d'agriculture spécialisées.....	107
<i>Z. Fallenbüchl</i> : Les sources biographiques de l'histoire des sciences.....	113
<i>Gy. Rózsa</i> : Sur le catalogue géographique	116
<i>G. Barta</i> : La réunion internationale du Comité Technique ISO/TC 46 à La Haye	119
<i>Z. Falay</i> : Les manuscrits ayant trait à la Hongrie conservés à Göttweig et à Vorau (Autriche)	122
Nouvelles: — Commémoration solennelle du 40 ^e anniversaire de la mort d'Ervin Szabó (-T) — Réunion d'éditeurs de collections de classiques universels (G. I.) — Pour faciliter la transmission des nouvelles (G. I.) — Coopérations des pays socialistes au Projet majeur de l'UNESCO relatif à l'appréciation mutuelle des valeurs culturelles de l'Orient et de l'Occident (G. I.) — Sous-Comité de bibliothèques et de bibliographies de la Commission Nationale pour l'UNESCO en Union Soviétique (G. I.)	125
COMPTE-RENDUS CRITIQUES	
Vladimir Klimeš; Počátky českého a slovenského novinářství. (Ism. Sziklay László)	128
Az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai. (Ism. Tóth András)	130
Kner Imre: A könyv művészete. (Ism. D. Szemző Piroska)	131
Zenetudományi tanulmányok Kodály Zoltán 75. születésnapjára. (Ism. Kecskeméti István)	133
Südosteuropa-Bibliographie (E. Niederhauser).....	135
M. Schumann: Bibliographie der Normen für das Gebiet der Dokumentation (G. Barta)	136
Der Grosse Brockhaus (E. Szuhay-Havas).....	136
Abraham I. Katsh: Catalogue of Hebrew Manuscripts preserved in the USSR. II. (S. Scheiber)	137
Arthur Hübscher: Hundertfünfzig Jahre F. A. Brockhaus 1805—1955 (M. Scheiber)	138
Les index de périodiques en Hongrie après 1945 (Á. D. Gál).....	139
Olvasó gyermekcink (M. Ardó)	141
Stigler István: Székesfehérvár nyomdászatának 150 éves története (M. Szekeres)	142
Szomoru István: A ceglédi hírlapírás története. I. 1878—1919 (D. Nagy).....	143
Vasi élet és irodalom (Gy. Kókay).....	145
Makoldy Sándor: Újabb kutatások eredményei a reformkorszak gyorsíróíról (B. Dezsényi)	146
Gáldi László: A magyar szótárirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban (G. Alberti)	147
Vient de paraître (L. H. Izsó).....	147